

**Тарҷуман
шарҳи форсии
шайх Солеҳи Сабзаворӣ
ба
забони тоҷикӣ**

Дафтари ҳифз ва нашри осори Мансури Ҳошими Хуросонӣ ҳафизахуллоҳ таъоло

الحمد لله
الذي هدانا لهذا
ما كنا لنهتدي لولا
هدى الله لنا

Дарси сиву ҳафтум

**Машрут будани иқомаи бархӣ
ачзоъи Ислон ба иқомаи кулли
он; Воқеъияти адами иқомаи
Ислон
Саҳ 125 то 127**

Машрут будани иқомаи бархӣ аҷзои Ислом ба иқомаи кулли он; Воқеияти адами иқомаи Ислом

(أعوذ بالله من الشيطان الرجيم)

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين و صلى الله على محمد و آله الطاهرين

Дар дарси қабли рӯшан шуд ки иқомаи кулли Ислом ба ҳамон андоза ки зарурӣ аст, мумкин аст; Чароки ҳар чанд мутаваккиф бар илми ба кулли он аст ва илми ба он мунҳасир ба Худованд аст, вале Худованд ин илмро дар ихтиёри бархе аз бандагони худ қарор дода ва сойири бандагонашро муқаллаф қардааст ки ба онҳо мурочиъа кунанд ва онҳо ба ин эътибор, <<Халифаи Худованд дар замин>> шумурда мешаванд. Бинобарин, иқомаи кулли Ислом танҳо ҳангоме мумкин аст ки халифаи Худованд дар замин, мутамаккин аз таълими кулли он бидуни тарс ва тақийя бошад ва ин шароите аст ки таъмини он бар ӯҳдаи мусалмонон аст. Ҳол суъоле ки пеш меояд он аст ки агар мусалмонон ин шароитро эҷод накарданд ва ба ин тартиб, монети аз иқомаи кулли Ислом шуданд, оё иқомаи ҷузъе аз Ислом бидуни иқомаи кулли он, барои онон муфид ва ҷойиз аст? Посухе ки устозонал Мансур ба ин суъоли бисёр муҳим медиҳад он аст ки иқомаи ҷузъе аз Ислом бидуни иқомаи аҷзои дигараш муфид ва ҷойиз нест; На ба ин маъно ки воҷиб аст ҳамон ҷузъи аз Ислом ҳам тарқ шавад, бал ба ин маъно ки воҷиб аст ҳамаи аҷзои он бо ҳам иқома шавад. Эшон барои баёни ин нуқтаи бисёр муҳим, аз унвони

[Машрут будани иқомаи бархӣ аҷзои Ислом ба иқомаи кулли он]

(Истифода фармуда ва муроҷаат аз он ин аст ки бархӣ аҷзои Ислом ба манзалаи муқаддамаи воҷиб барои бархӣ аҷзои дигари он ҳастанд; Ҳамон тавр ки масалан таҳорат ва рӯй қардан ба қибла, муқаддамаи воҷиб барои намоз аст ва бо ин васф, иқомаи бархӣ аҷзои Ислом, машрут ба иқомаи аҷзои дигар аст ва миёни ҳамаи аҷзои Ислом, иртибот ва инсиҷомӣ зотӣ вучуд дорад.) **Аз инҷо доништа мешавад ки иқомаи ҷузъӣ аз Ислом (хусусан аҳкоми ҷазоии он) ба танҳой, дар ҳоле ки сойири аҷзоъ (монанди аҳкоми иқтисодӣ ва тарбиятӣ) он иқома намешавад, маҳалли ишқол аст; Чароки ҳар ҷузъи Ислом (масалан аҳкоми ҷазоии он), ба эътибори иқомаи кулли он ва мутаносиб бо аҷзои дигараш (мисли аҳкоми иқтисодӣ ва тарбиятӣ он) таъриф шуда (яъне Худованд ҳар ҳукмеро ки**

Машрут будани иқомаи бархӣ аҷзои Ислом ба иқомаи кулли он; Воқеияти адами иқомаи Ислом

ташриъ фармуда, бо назар ба сойири аҳком ва мутаносиб бо онҳо ташриъ фармудааст то дар канори онҳо як маҷмӯаи ҳамоҳанг ва комилро ташкил диҳад ва саъодату камоли инсонро ҳосил кунад) **ва таъян** (бо ин васф) **ҳангоме** (ҳар чузъи Ислом) **судманд ва қобили иқома** (аз лиҳози ҷавози ақлӣ ва шаръӣ) **аст ки аҷзои муртабит бо он** (ба масобаи муқаддамот ва пешниҳзҳои он) **иқома шуда бошад** (монанди таҳорат ва рӯй кардан ба қибла барои намоз); **Бо тавачҷух ба инки аҷзои Ислом** (ба сурати мустақил ва беиртибот бо якдигар нестанд ки ҳар қадам барои ҳудаш ва бидуни тавачҷух ба аҷзои дигар ташриъ шуда бошад, балки), **лозим ва малзуми якдигаранд** (яъне миёни онҳо навъӣ мулозима ва пайванд вучуд дорад ва ҳар як аз ҷиҳате мусталзими дигарӣ аст) **ва бар ҳам асар мегуздоранд ва аз ҳам асар мепазиранд** (ба ин тартиб ки иқомаи ҳар чузъ, иқомаи чузъи дигарро тасхил мекунад ва маъно мебахшад ва тарки ҳар чузъ, иқомаи чузъи дигарро мухтал мекунад ва бемаъно месозад) **ва ҳаргоҳ бархӣ** (аҷзо) **иқома нашаванд, иқомаи бархӣ** (аҷзои) **дигар бефоида, балки аҳёнан** (дар бархӣ мавоқеъ ва маворид) **зиёнбор хоҳад буд** (мисли коре ки ҳамакнун доиш анҷом медиҳад; Ба ин тартиб ки ҳукми Ислом дар бораи ҷиғунагии ташкили хилофатро иқома накарда ва бо ин ҳол, дар садади иқомаи ҳукми Ислом дар бораи ҷиҳод аст, дар ҳоле ки иқомаи ҳукми Ислом дар бораи ҷиҳод, бидуни иқомаи ҳукми он дар бораи ҷиғунагии ташкили хилофат, зиёнбор аст ва ба ифсод дар замин ва рехтари хуни муслимин меанҷомад). **Чунонки ба унвони мисол, аҳкоми ҷазоии Ислом** (яъне муҷозотҳои Исломӣ аз қабилӣ ҳадди зино ва сиркат ки тозиёна ва қатъӣ даст аст), **ба эътибори таҳаққуқи комили Ислом ва мутаносиб бо замон ва маконе ҷаъл шудаанд ки сойири аҳкоми Ислом** (хусусан аҳкоми иқтисодӣ ва тарбиятии он), **ба унвони авомилӣ боздоранда** (аз иртиқоби ҷунин ҷароиме), **ҷараён ёфтаанд ва бо ҷараёни онҳо, мучибе** (яъне замина ва баҳонае) **барои иртиқоби ҷароим нест** (ин мабной бадеъи ва ғавқульодаи устозунал Мансур, посухи муҳкаме ба шубаҳоти мулҳидон ва мунофиқон аст ки аҳкоми чузъии Исломо хашен ва номутаносиб мешуморанд; Ҷароки бо мабной ин бузургвор, вақте масалан аҳкоми иқтисодии Ислом ба унвони зомини адолати иҷтимоӣ ва таъмини ниёзҳои асосии мардум ба таври комил иҷро шудаанд ва ба таъби он, ғафр ва бекорӣ аз ҷомеаи Исломӣ рахт барбастааст, замина ва баҳонае барои дузди вучуд надорад, ё вақте масалан аз як сӯ фарҳангсозӣ ва тарбияти саҳиҳи Исломӣ дар ҷомеа сурат гирифта ва аз сӯи дигар шароити

Машрут будани икомаи бархӣ аҷзои Ислом ба икомаи кулли он; Воқеъияти адами икомаи Ислом

лозим барои издивоҷ осон ва ба мавқеи чавонон дар он фароҳам шудааст, бистаре барои равобити чинсии номашруъ вучуд надорад) **ва табъан иртиқоби онҳо дар ин вазъият, ғайри табиъӣ** (яъне ғарази оддӣ ва бар хилофи муқтазиёти мавҷуд) **ва мусталзими ҷазои муқаррар** (ба унвони ҳадди Худованд) **аст** (чароки танҳо аз шарорати маҳз ва шақовати муртакиб парда бар медорад). **Чунонки масалан ҳукми қатъи дасти сорик** (дар ояи *﴿وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا جَزَاءً بِمَا كَسَبَا نَكَالًا مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾* [Моъида/ 38]; <<Марди дузд ва зани дузд, дастонашонро ба унвони кайфаре аз ҷониби Худованд барои чизе ки касб карданд қатъ кунед ва Худованд иззатмандӣ ҳаким аст>>), **ба эътибори таҳаққуқи комили Ислом** (дар ҳокимияти халифаи Худованд) **ва мутаносиб бо замон ва маконӣ ҷаъл шуда ки аҳкоми иқтисодии Ислом ва иқдомоти пешгиронаи он аз қабили тавзеи одилонаи сарват ва молиётӣ чун закот ва ҳумс**, (ба наҳви саҳиҳ ва кофӣ) **иқома шуда** (ва табъан авомил ва заминаҳои сирқатро аз байн бурда) **аст; На замон ва маконе ки аҳкоми иқтисодии Ислом иқома нашуда ва тавзеи сарват золимона** (яъне табъизомез) **аст** (ба ин тартиб ки бархӣ ба қадре сарватманд ҳастанд ки намедонанд бо сарвати худ чи кунанд ва бархӣ ба қадре фақир ҳастанд ки дағдағае ҷуз нони шаб барои худ ва фарзандонашон надоранд) **ва молиётӣ монанди закот ва ҳумс, чунонки бояд** (аз лиҳози каммӣ ва кайфӣ) **пардохта намешавад** (яъне ё бо вучуди вочиб шудани он, тарк мешавад ва ё ба мустаҳаққини ҳақиқӣ пардохта намешавад) **ва табъан муқтазии барои сирқат вучуд дорад ва монעי он мафқуд аст** (манзур аз муқтазӣ барои сирқат, таъмин набудани ниёзҳои зарурии фард аст ки дар чунин вазъияте вучуд дорад ва манзур аз монעי он, вучуди роҳқори муносиб барои таъмини кофӣ ва ба мавқеи ин ниёзҳо ё фарҳангсозӣ ва тарбияти Исломии муносиб барои ҷилавгирӣ аз сирқат ба рағми фикдони роҳқори муносиб барои таъмини онҳост). **Ин ба он маъност ки агар касе дар замони ҳокимияти ғайри Исломи** (яъне замоне ки ҳукумати Исломӣ вучуд надорад) **ва маконе ки** (ба сабаби фикдони ҳукумати Исломӣ) **аҳкоми айнӣ** (яъне воқеъӣ) **ва умумии он** (ки иҷрояш ниёз ба ҳукумати Исломӣ дорад) **иҷро намешавад, муртакиби сирқат шавад, мустаҳаққи ҷазой муқаррар барои сирқат** (яъне қатъи чаҳор ангушти дасти рост ба наҳве ки ангушти шаст ва кафи даст боқӣ бимонад) **нест ва эъмоли он дар ҳаққи ӯ** (ки ҳамакнун дар бархӣ кишварҳои золим ва мутазоҳир ба Ислом анҷом мешавад), **ғайри одилона ва муҳолиф бо мақсуди Шорей аст** (чун мақсуди Шорей, иҷрои ин ҳад

Машрути будани иқомаи бархӣ аҷзои Ислом ба иқомаи кулли он; Воқеияти адами иқомаи Ислом

дар замони ҳукумати золимон ки ҳеҷ чиз дар сари ҷои ҳудаш нест набудааст, балки мақсуди ӯ иҷрои он дар замони ҳукумати халифаи одилаш буда ки ҳама чиз дар сари ҷои ҳудаш аст. Ин мабнӣ бадеъӣ ва ҳакимонаи устознал Мансурро метавон ба масобаи шартӣ дигар аз шаройити ҳадди сирқат дар назар гирифт; Чароки ҳамаи мусалмонон билиттифок шароитеро барои иҷрои ҳадди сирқат дар назар мегиранд ва бархӣ барои он шонздаҳ шарт зикр мекунад ва бо ин васф, метавон ҳукумати халифаи Худо да заминро ба ин шароит афзуд). **Ҳамчунонки иҷрои сойири аҳкоми ҷазой, манут ба таҳаққуки ҳукумати Исломӣ ва иҷрои айн ва кулли аҳкоми Ислом аст ва пеш аз он, муфид ва мутаносиб нест** (аз инҷо доништа мешавад ки устознал Мансур, дар ҷое ки аз <<Машрути будани иқомаи бархӣ аҷзои Ислом ба иқомаи кулли он>> сухан мегӯяд, ба аҳкоми сиёсӣ ва ҷазоии Ислом назар дорад, на аҳкоми фардӣ ва ибодии он аз қабилӣ намоз ва рӯза ва ҳаҷ ва закот; Чароки дар бахши <<Мабонии Ислом>> низ ҳангоме ки аз ин аҳкоми фардӣ ва ибодӣ сухан ба миён меоварад ба чунин шарте дар бораи онҳо ишора намекунад. Бо ин ҳол, муҳтамал аст ки муроди эшон аъамми аз аҳкоми сиёсӣ ва ҷазоии Ислом бошад ва шомили аҳкоми фардӣ ва ғайри ҷазой низ бишавад; Чароки қоъидаи мулозима дар каломи эшон, мутлақ аст ва шомили ҳамаи аҳкоми Ислом аз ҷумла аҳкоми фардӣ ва ғайри ҷазой мешавад; Бо ин тафовут ки иқомаи кулли Ислом, ғолибан шартӣ қабули иқомаи аҳкоми фардӣ ва ғайри ҷазой ва гоҳе низ шартӣ сикҳати он аст; Бо таваҷҷуҳ ба инки саъодати комили ҳар фарде дар гарави иҷрои комили вазоифи Исломии ӯст ва ҳар як аз вазоифи Исломии ӯ ки иҷро намешавад, иҷрои сойири вазоифи Исломии ӯро мушкилтар ва бенатичатар мекунад ва ин ҳамон аст ки дар Қуръон <<إِحْبَاطُ أَعْمَالٍ>> номида шуда; Чунонки фармудааст: ﴿ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَرِهُوا مَا أُنْزِلَ اللَّهُ فَاحْبَطُوا أَعْمَالَهُمْ﴾ [Мухаммад/ 9] <<Ин ба хотири он буд ки онон чизе ки Худованд нозил кардро нохуш доштанд, пас аъмолашонро нобуд кард>> Ва фармудааст: ﴿وَقَدِمْنَا إِلَىٰ مَا عَمِلُوا مِنْ﴾ <<Ва ба суроғи ҳар амале ки анҷом додаанд Меоёем ва онро ба ғуборӣ пароканда табдил мекунем>> Ва фармудааст: ﴿أَعْمَالُهُمْ كَزَمَادٍ اشْتَدَّتْ بِهِ الرِّيحُ فِي يَوْمٍ عَاصِفٍ﴾ [Иброҳим/ 18]; <<Аъмолашон монанди хокистаре аст ки боде дар рӯзӣ тӯфонӣ бар он бивазад>>! Ин ба маънои он аст ки агар фарде ба як ҳукм аз аҳкоми Ислом –вучуб ё ҳурмат– амал накунад, мумкин аст амали ӯ ба аҳкоми Ислом низ беасар ва кона лам якун шавад, то ҳадде ки ғӯйи ба ҳеҷ як аҳкоми Ислом амал накардааст; Чунонки ба унвони намуна, ҳар кас як оя аз Қуръонро инкор кунад монанди он аст

Машрути будани иқомаи бархӣ аҷзои Ислом ба иқомаи кулли он; Воқеияти адами иқомаи Ислом

ки ҳамаи Куръонро инкор карда бошад ва ҳар кас як инсонро аз рӯй ситам бикушад монанди он аст ки ҳамаи инсонҳоро кушта бошад ва ҳар кас намози ӯ қабул нашавад, ҳеч як аз аъмоли ӯ қабул намешавад ва ҳар кас ба ҳамаи вочибот амал ва аз ҳамаи муҳаррамот иҷтиноб кунад вале бугзи аҳли байти Паёмбарро дошта бошад омӯзида намешавад ва ҳар кас заминаи зуҳури халифаи Худовандро фароҳам насозад, амали ӯ ба адилаи заннӣ қобили қабул нест; Ҳамчунонки бинобар ҳамаи қоъида, чанд ҳазор сол иботати иблис бо як тамарруди ӯ ботил шуд ва намоз ва рӯзаи хаворич монеъ аз хуручи онон аз Ислом нашуд ва ин мутобиқ бо ояе аст ки мефармояд: **﴿إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللَّهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ﴾** [Моъида/ 27]; **<<Худованд танҳо аз парҳезкорон мепазирад>>**; Зеро касе ки вочиборо тарк мекунад ё ҳаромро муртакиб мешавад, **<<Муттақӣ>>** ба шумор намеравад ва бо ин васф, аъмолаш аз ӯ пазируфта намешавад ва ин мунофоте бо ояе надорад ки мефармояд: **﴿فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ﴾** [Зилзила/ 7 ва 8]; **<<Ҳар кас ба вазни заррае хайр анҷом диҳад онро мебинад ва ҳар кас ба вазни заррае шар анҷом диҳад онро мебинад>>**; Зеро анҷоми зилмуқаддама бидуни анҷоми муқаддама монанди иқомаи намоз бидуни гирфтани таҳорат аст ки **﴿مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا﴾** маҳсуб намешавад, балки **﴿هَبَاءٌ مَنثورًا﴾** маҳсуб мешавад ва дар рӯзи қиёмат вазне надорад. Аз инҷо доништа мешавад ки мабной устозонал Мансур дар мавриди аҳкоми фардӣ ва ғайри ҷазоии Исломи низ сидқ мекунад; Ба ин маъно ки тарки як вочиб монанди намоз ва рӯза ва ҳаҷ ва закот ё иртиқоби як ҳаром монанди зино ва қатл ва хӯрдани моли یتим, барои муъоҳиза ва иқоби фард кофӣ аст, қатъи назар аз инки ба сойири вочибот амал ва аз сойири муҳаррамот иҷтиноб кунад ё накунад; Чароки агар амал ба бархӣ вочибот ҷудои аз бархӣ дигар кофӣ буд, ташриъи ҳамаи онҳо зарурат надошт ва агар тарки бархӣ муҳаррамот ҷудои аз бархӣ дигар муҳассили ғараз буд, таҳрими ҳамаи онҳо зарурат надошт ва ин метавонад аз боби **<<Ҳабти аъмол>>** ва адами қабул ё сихҳати онҳо дар сурати изоъаи муқаддамоти эътиқодӣ ё амалии онҳо бошад ки машрути будани иқомаи саҳиҳ ё қобили қабули аҳкоми фардӣ ва ибодии Ислом ба иқомаи кулли он шумурда мешавад, дар ҳоле ки иқомаи кулли Ислом, шартӣ ҷавози иқомаи аҳкоми ҷазоии он аст; Чароки иқомаи аҳкоми ҷазоӣ ба сурати ғайри саҳиҳ ё ғайри қобили қабул, ҳаром аст; Хусусан бо таваҷҷуҳ ба қоъидаи **﴿ادْرُؤْاَ الْخُدُودَ بِالشُّبُهَاتِ﴾**; **<<Худудро бо шубаҳот дур кунед>>** ва ин тафовут миёни аҳкоми фардӣ ва ибодии Ислом ва аҳкоми ҷазоии он аст.

Машрут будани иқомаи бархӣ аҷзои Ислом ба иқомаи кулли он; Воқеъияти адами иқомаи Ислом

Албатта возеҳ аст ки муроди устозунал Мансур аз машрут будани иқомаи аҳкоми бархӣ Ислом ба иқомаи кулли он, машрут будани иҷроӣ ин аҳком ба иҷроӣ айн ва кулли аҳкоми Ислом тавассути ҳамаи афроди мардум ба наҳве ки ҳеҷ амали хилофи Исломӣ аз ҳеҷ кадоми онҳо сар назанад нест; Чароки агар ҳеҷ амали хилофи Исломӣ аз ҳеҷ кадоми онҳо сар назанад, амалан мавриде барои иҷроӣ аҳкоми ҷазоии Ислом боқӣ намононад то иҷроӣ он ҷойиз бошад ё набошад, бал муроди эшон он аст ки айн ва кулли аҳкоми Ислом тавассути ҳукумат дар мавриде ки иҷроӣ он бар ўҳдаи ҳукумат аст, иҷро шавад ва бо ин васф, назари эшон дар ин робита ба нақши ҳукумати Исломӣ дар маъкулият ва таносуби аҳкоми ҷазоии Ислом аст, на нақши афроди мардум; Агарчи афроди мардуми дар шаклгирии ҳукумати Исломӣ ва ба табаъи он, дар маъкулият ва таносуби аҳкоми ҷазоии Ислом нақш доранд; Чунонки мефармояд:); **Чароки Худованд ин аҳкоми (ҷазоӣ) ро барои иҷро дар ҳукумати хеш ва мутаносиб бо замон ва маконе ташриъ кардааст ки касе аз ҷониби Ў** (ба унвони халифааш дар замин), **бо илми комил ба ҳамаи он** (назар ба баҳсе ки дар мабҳаси <<Имкони иқомаи кулли Ислом>> гузашт) **ва тавоноии комил барои татбиқи он бар масодикаш** (бо таҳорат аз ҳар гуна ричс), **замоми умурро дар даст дорад ва бар пояи он** (амал ва тавоноӣ), **ҳукумати Ўро эъмор мекунад ва адолати Ўро мутаҷаллий месозад** (ин ҷойгоҳ мақосиди шарифат дар андешаи ин олими раббонӣ аст ки аҳмияти то ин андоза бунёдин ва таъйин кунанда дорад); **Ҳамчунонки мучрии аслии аҳком дар вақти нузул, Паёмбар буда** (мефармояд <<Мучрии аслии аҳком>> аз ин ҷихат ки мумкин аст дар ҳамаи маворид, ҳуди он Ҳазрат мубошират дар иҷроӣ бархӣ аҳкоми ҷазоӣ надошта, вале дар ҳар ҳол иҷроӣ онҳо таҳти амр ва назароти он Ҳазрат буда) **ва ин воқеъият дар ташриъи онҳо** (ба масобаи иллатӣ ноқиса), **таъсир дошта ва лиҳоз шудааст** (чун Худованди ҳаким ба иқтисоди ҳикмати худ, вақте меҳодад ҳукмеро таршиъ кунад, ба касе ки қарор аст он ҳукмро иҷро кунад низ назар мекунад ва он ҳукмро бо назар ба ў ташриъ мекунад); **То ҳаде ки дур нест агар ин аҳком барои касе ҷуз он Ҳазрат ё касе монанди ў** (яъне халифаи ў ки дар адолат ва маъозун будан монанди ўст), **нозил мешуд, моҳияти мутафовит медошт. Ин ба он маъност ки иқомаи ҳудуди Исломӣ тавассути касоне ки** (монанди Паёмбар) **олим ба ҳамаи аҳкоми Ислом ва қодир ба иҷроӣ ҳамаи онҳо нестанд** (яъне касоне ҷуз хулафои Худованд дар замин), **ҷойиз нест, бе онки адами иқомаи ҳудуди Исломӣ тавассути онон, ҷойиз бошад** (ин

Машрут будани иқомаи барҳӣ аҷзоӣ Ислом ба иқомаи кулли он; Воқеъияти адами иқомаи Ислом

аз нуқоти бисёр зариф ва бадеӣ дар ин китоби шариф аст ки дар нигоҳи нахуст ва сатҳӣ таноқуз ба назар мерасад, дар ҳоле ки ба ҳеҷ вачҳ таноқуз нест); **Чароки иқомаи ҳудуди Исломӣ тавассути онон** (ба танҳой ҷойиз нест, вале), **дар зимни иқомаи кулли Ислом вочиб аст** (монанди намоз ки бидуни таҳорат ҷойиз нест, вале бо таҳорат вочиб аст) **ва иқомаи кулли Ислом тавассути онон** (ки шартӣ иқомаи ҳудуди Исломӣ аст), **бо табаъият аз касе мумкин аст ки олим ба кулли он аст ва чунин касе, ҷунонки рӯшан шуд, халифаи Худованд дар замин аст ки тавассути Ё аз кулли Ислом огоҳӣ ёфта ва воситаи Ё дар эъмоли ҳукумати Ёст** (бинобарин, иқомаи аҳкоми ҷазоии Ислом ҳангоме ҷойиз аст ки аҳкоми дигари Ислом ҳамроҳ бо он иқома шавад, на ҳангоме ки аз Ислом танҳо муҷозотҳояш гирифта шуда ва аҳкоми дигараш во гузошта шудааст! Дар пойгоҳи иттилоърасонии дафтари эшон ҳам тавзиҳоти бисёр хубе дар ин бора мунташир шуда ки зикри он дар инҷо муносиб аст. Дар посух ба нақде дар ин бора омадааст:

<<Хурмати иқомаи ҳудуди Исломӣ бар муқассирон, ҳамроҳ бо вучуби он бар онон, метавонад аз боби иҷтимоӣ амр ва наҳӣ шарҳӣ дар мавзӯи воҳид бошад ки имкон дорад ва воқеъ шудааст; Ба ин маъно ки гоҳе анҷоми амалӣ вочиб монанди иқомаи намоз, бо анҷоми амали вочибӣ дигаре монанди тарки ғасб таъоруз пайдо мекунад, ба наҳве ки анҷоми ҳар ду дар як замон мумкин нест ва ё метавонад аз боби ҳурмат анҷоми зиймуқадама бидуни анҷоми муқадама бошад ки ношӣ аз сӯйи ихтиёр муқаллаф аст ва ба мавзӯи баҳс шабоҳати бештаре дорад; Ба ин маъно ки масалан иқомаи намоз дар охири вақт бар муқаллафи вочиб мунаҷҷаз ва музайяқ аст, вале бидуни вузу ё таяммум ҷойиз нест. Рӯшан аст ки дар чунин мавориде, тазоҳуми пеш омада, ношӣ аз сӯйи ихтиёр муқаллаф аст ва албатта таноқуз шумурда намешавад; Чароки вучуб ва ҳурмати амал, аз як ҷиҳат нест, балки аз ду ҷиҳати мухталиф аст ва бо ихтилофи ҷиҳот, таноқуз сидқ намекунад. Оре, аз каломи ҳазрати Мансури Ҳошими Хуросонӣ ба даст меояд ки иқомаи ҳудуди Исломӣ бар мусалмонон, вучубӣ зимний аст; Ба ин маъно ки дар зимни иқомаи кулли Ислом бар онон вочиб аст ва дар ғайри он, бар онон вочиб нест; Монанди рукӯъ ки дар зимни намоз вочиб аст ва дар

Машрут будани иқомаи барҳӣ аҷзои Ислом ба иқомаи кулли он; Воқеъияти адами иқомаи Ислом

ғайри он, вочиб шумурда намешавад, ҳар чанд намоз вочиб аст ва ба табаъи он рукӯъ ҳам вочиб шумурда мешавад. Бинобарин, агар касе намоз нагузорда ва ба чои он танҳо рукӯъ намояд, ба андозаи рукӯъи намоз нагзорда ва бахшӣ аз аҷри онро нагирифа, балки рукӯъи ӯ дар хориҷи намоз ботил аст ва чизе аз намозро кифоят намекунад. Иқомаи ҳудуди Исломи низ монанди рукӯъ нисбат ба намоз, дар зимни иқомаи кулли Ислом вочиб аст ва ба танҳой ваҷҳе надорад ва судманд нест; Балки аз каломи ҳазрати Мансури Ҳошимии Хуросонӣ ба даст меояд ки чи басо зиёнбор аст ва метавонад ҳаром бошад>> [Нақд ва баррасӣ 9].

То инҷо муқаддимаи аввал аз ду муқаддамаи зарурати бозгашт ба Ислом ки зарурат ва имкони иқомаи Ислом ба сурати айнӣ ва кулӣ аст, рӯшан шуд. Аммо муқаддимаи дуввум,

Воқеъияти адами иқомаи Ислом

(Аст: Чун зарурати бозгашти ба Ислом ҳангоме собит мешавад ки нахуст зарурат ва имкони иқомаи Ислом ва сипас воқеъияти адами иқомаи Ислом собит шавад. Аз ин рӯ, устозонал Мансур пас аз фароғат аз муқаддамаи нахуст, ба табиини муқаддамаи дуввум мепардозад ва мефармояд:) **Аз ончи гузашт доништа мешавад ки Ислом** (ба маънои айн ва кулли он), **аз баъди Расули Худо саллаллоҳу алайҳи ва олиҳи ва саллам то кунун иқома нашуда** (чун гузашт ки иқомаи он ба маънои иқомаи айн ва кулли он аст, на иқомаи бадал ва ҷузъе аз он) **ва ин як воқеъияти мусаллам ва машҳуд аст** (ки бо таваҷҷуҳ ба табаъоти он дар ҷаҳони Ислом қобили инкор нест); **Чароки айн ва кулли он, ба асбоби гуногун** (ки дар мабҳаси <<Мавонеъи шинохт>> фармуд ва дар мабҳаси <<Мавонеъи бозгашт ба Ислом>> хоҳад фармуд), **мачоли иқомаро наёфта ва табъан то ҳангоме ки ҳамин вазъ боқӣ аст, саъодати мусалмонон ва раҳой онон аз мушкilot, мумкин нест** (чун гузашт ки танҳо роҳи саъодати мусалмонон ва раҳой онон аз мушкilot, иқомаи айн ва кулли Ислом аст). **Аз ин рӯ, шинохти асбоби ин вазъ ва давоъии** (яъне ангезаҳои) **инхирофи аз айн ва кулли Ислом** (дар қуруни гузашта), **барои бозгашт ба Исломи холис ва комил ба маънои иқомаи он пас аз изоъаш, судманд аст; Зеро рӯшан аст ки мусалмонон, ба иқтизои фитрати Илоҳӣ** (яъне ҳамон ﴿فَطَرَتِ اللَّهُ النَّاسَ عَلَيْهَا﴾ [Рум/ 30])

Машрути будани икомаи бархӣ аҷзои Ислон ба икомаи кулли он; Воқеияти адами икомаи Ислон

ва табиъати инсонии худ (яъне ҳамон ﴿لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ﴾ [Тин/ 4]) ва низ алоқае ки ба Ислон доштаанд (яъне ҳамон ки фармудааст: ﴿وَلَكِنَّ اللَّهَ حَبَّبَ إِلَيْكُمُ الْإِيمَانَ وَزَيَّنَهُ فِي قُلُوبِكُمْ﴾ [Ҳучарот/ 7]), қондатан хостори икомаи айн ва кулли Ислон будаанд (ва ин ба маънои вучуди муқтазии ин кор дар миёни онон аст) ва бо ин васф, нокомии онон дар ин кор, чуз дар асари мавонейи ки барои он аз баъди Расули Худо саллаллоҳу алайҳи ва олиҳи ва саллам падида омада, мумкин набудааст (чун вақте муқтазии ин кор мавҷуд ва монейи он мафкуд бошад, анҷоми он қатъӣ аст). Оре, даргузашти Расули Худо саллаллоҳу алайҳи ва олиҳи ва саллам ва фикдони он Ҳазрат, мусибатӣ бузург (барои уммати Ислон) буда ва паёмадхӯи хувлангез доштааст (ки шойистаи сугвории мусалмонон то рӯзи қиёмат аст); Чунонки Худованд хабар дода ва фармуда буд: ﴿وَمَا﴾ <<Ва Худованд касе нест ки ононро азоб кунад то хангоме ки ту дар миёни ононӣ>> (ба ин маъно ки ҳаргоҳ ту аз миёни онон бирави, мумкин аст ононро азоб кунад) Ва фармуда буд: ﴿أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُبِلَ﴾ <<Оё чун ӯ бимирад ё кушта шавад, ба ақабҳои худ бармегардед?! Дар ҳоле ки ҳар кас ба ақабҳои худ баргардад ба Худованд ҳеҷ зиёне намерасонад ва Худованд шокиронро подош хоҳад дод>>! (Инҳо хушдорҳои муҳими Худованд дар бораи паёмадхӯи хувлангези реҳлати Паёмбар саллаллоҳу алайҳи ва олиҳи ва саллам барои мусалмонон буд ки мутаъассифона ҷиддӣ гирифта нашуд ва ба ҳамин далил, таҳаққуқ пайдо кард.

Дар дарси баъди дар боари ин паёмадхӯ ва асбоби ангеаҳои он суҳан меғуям Ин шоъ Аллоҳ.

و السلام عليكم و رحمت الله

Бо наҳзати
«Бозгашт ба Ислон»
ошно шавед

1 . Анфол/ 33.

2 . Оли Имрон/ 144.